

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ СИСТЕМ ОПОДАТКУВАННЯ ДИВІДЕНДІВ, ПРОЦЕНТІВ ТА РОЯЛТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

ЯМКО П.Ю., АСПИРАНТ*, УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІНАНСІВ ТА МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

В даній статті визначаються основні напрями оптимізації українських систем оподаткування дивідендів, процентів та роялті на сучасному етапі розвитку світової економіки, які були розроблені на основі аналізу світового досвіду.

Питання, що розглядаються в цій статті, охоплюють ключові елементи механізму оподаткування дивідендів, процентів та роялті, а також інших відповідних видів оподаткування.

This article defines main areas for improvement of Ukrainian systems of dividends, interest and royalty taxation at the present stage of world economy development, which were developed on the basis of international experience analysis.

Issues considered in this article include key elements of dividends, interest and royalty taxation mechanism, as well as other related types of taxation.

Постановка проблеми. Розглядаючи оподаткування дивідендів, процентів та роялті, частіше за все згадують офшори, уникнення та ухилення від сплати податків, різні схеми оптимізації оподаткування, а також інші пов'язані питання. Таке відбувається, оскільки, системи оподаткування дивідендів, процентів та роялті дійсно використовуються в різних сумнівних схемах.

Саме тому в даній статті ми сфокусуємось на розробці пропозицій щодо удосконалення українських систем оподаткування дивідендів, процентів та роялті та приведення їх у відповідність до сучасних викликів задля мінімізації можливостей їх використання при ухиленні та уникненні від сплати податків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Публікації вітчизняних та іноземних вчених, які розглядають дану тему, умовно можна поділити на дві категорії. Це дослідження, що розглядають оподаткування дивідендів, процентів та роялті в структурі інших питань [1, 3, 5], та ті, які фокусуються на прикладному характері такого оподаткування [7, 8, 9]. Серед вчених, які займаються даною тематикою, слід зазначити наступних: Н. Даніка, О. Дубовика, К. Крикуненко, О. Покатаєву, М. Греггі та інших.

* Науковий керівник – Педь І.В., д.е.н., доцент

Між тим, на нашу думку, недостатньо уваги приділяється дослідженню власне систем оподаткування дивідендів, процентів та роялті, поєднанню теоретичних та практичних розробок з їх відповідним застосуванням, що в умовах посилення податкової конкуренції може призвести до зменшення податкових надходжень та зниження ефективності національної податкової системи України.

Формулювання цілей статті. Метою цієї статті є визначення основних напрямів удосконалення українських систем оподаткування дивідендів, процентів та роялті задля забезпечення ефективності податкової системи України на сучасному етапі розвитку світової економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. В даній статті, задля розробки комплексної системи рекомендацій, спрямованих на удосконалення українських систем оподаткування дивідендів, процентів та роялті, ми проведемо критичний аналіз відповідних механізмів, існуючих в Німеччині, Канаді, Японії, Бразилії, Новій Зеландії та Південній Африці.

Нижче більш детально ми зупинимось на основних складових механізмі оподаткування дивідендів, процентів та роялті, що відображені на рисунку 1, та на відповідних рекомендаціях.

Рис. 1. Складові механізми оподаткування дивідендів, процентів та роялті

Слід зазначити, що наявна система оподаткування дивідендів, процентів та роялті, що функціонує в Україні, є простою та стандартизованою.

В нашій країні дивіденди, проценти, роялті, вартість технічних послуг та навіть переводи між філіями, хоча ПКУ прямо не визначає оподаткування таких переводів, оподатковуються за єдиною ставкою у розмірі 15%.

Світовий досвід свідчить про те, що інші країни мають більш диференційований підхід до оподаткування таких платежів та частіше за все - вищі ставки. Все це більш наочно ми розкриємо далі за текстом, а також зупинимось на специфічних особливостях податкових систем країн, проаналізованих нами, які привернули нашу увагу.

Дивіденди. В Україні податок у розмірі 15% стягуються з дивідендів, що сплачуються нерезидентам, якщо інше не передбачено податковими угодами.

Поточна ставка, що застосовується в Україні, нижча ніж середня ставка відповідного податку, що застосовується в країнах, які були нами проаналізовані (див. рис. 2).

Також слід зазначити, що відповідний середній показник містить 0% ставку, що використовується в Бразилії, тому реальний середній показник оподаткування дивідендів ще вище ніж відображено на рисунку нижче.

Тобто ми можемо зробити висновок, що у питанні оподаткування дивідендів в Україні існує можливість підвищення відповідної ставки та збільшення доходів державного бюджету.

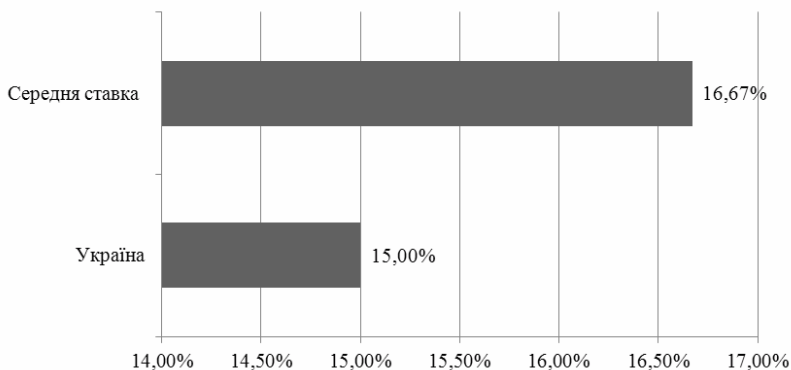

Рис. 2. Порівняння ставки оподаткування дивідендів в Україні з середньою ставкою, що застосовується в проаналізованих країнах [4, 9]

Аналізуючи світовий досвід оподаткування дивідендів, можна сказати, що країни, крім Бразилії, не тільки оподатковують дивіденди за вищими ставками, а й збільшують відповідні ставки, переважна більшість таких підвищень відбулась у 2012 році.

Додатково ми також можемо запропонувати для оптимізації відповідної системи оподаткування дивідендів використати досвід Нової Зеландії, яка підходить до оподаткування дивідендів на диференційованій основі. За аналогією з цією країною ми пропонуємо використовувати не єдину ставку для оподаткування, а мати набір щонайменше з 3 ставок (наприклад, 0%, 15% та 30%).

Використання такого набору ставок дозволить в залежності від ступеню контролю нерезидентами підприємств, що сплачують відповідні дивіденди, застосовувати різні ставки та збільшувати податкове навантаження за наступним принципом: чим менше рівень контролю, тим більша ставка оподаткування.

Проценти. Згідно з українським законодавством податок у розмірі 15% стягуються з процентів, що сплачуються нерезидентам, якщо інше не передбачено податковими угодами.

Так само як і випадку з оподаткування дивідендів, поточна ставка, що застосовується в Україні для оподаткування процентів, нижча ніж середня ставка в країнах, які були нами проаналізовані (див. рис. 3.).

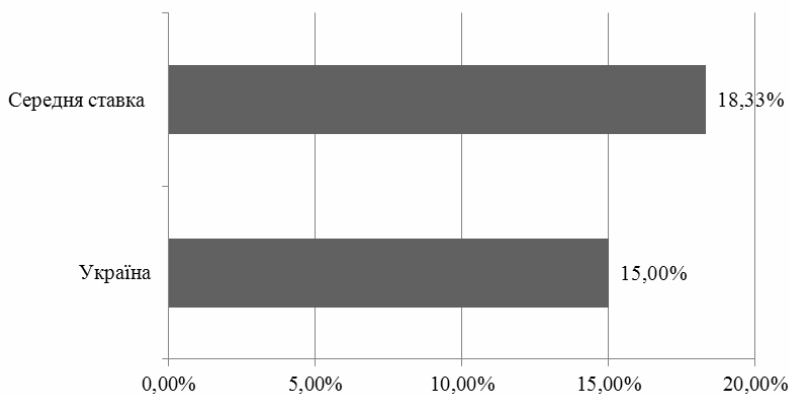

Рис. 3. Порівняння ставки оподаткування процентів в Україні з середньою ставкою, що застосовується в проаналізованих країнах [4, 9]

У випадку оподаткування процентів в Україні також є певні можливості щодо підвищення ставки, як видно на рисунку вище.

Додатково у розрізі оптимізації системи оподаткування процентів ми пропонуємо розглянути досвід Німеччини, Японії та Бразилії.

Так згідно з німецьким законодавством не оподатковуються проценти, що сплачуються нерезидентам, а також всі інші види процентів, крім процентів по депозитах, розмічених в німецьких банках та фінансових установах, а також по певних гібридних фінансових інструментах.

Звичайно, відміна оподаткування процентів, що сплачуються нерезидентам, та введення оподаткування процентів по депозитах в українських банках є радикальною зміною, проте в разі необхідності дане питання можна буде додатково вивчити та розробити відповідні рекомендації.

З досвіду Японії ми вважаємо за необхідне запозичити їх диференційований підхід до оподаткування процентів, так ми пропонуємо ввести диференційовані ставки податку на проценти, що отримуються з різних джерел. Наприклад, окремо можна оподатковувати проценти по позиках та кредитах, а також проценти по депозитах та облігаціях.

За аналогією з досвідом Бразилії ми пропонуємо створити законодавчу норму щодо підвищеного рівня оподаткування процентів, які перераховуються в офшорні зони.

Роялті. Платежі по роялті оподатковуються за ставкою у розмірі 15% в разі їх сплати нерезидентам, якщо інше не передбачено податковими угодами.

Аналогічно до ситуації з дивідендами та процентами, розмір ставки, що застосовується в Україні для оподаткування платежів по роялті, так само нижче ніж середня ставка відповідного податку, що застосовується в країнах, які були нами проаналізовані в другому розділі (див. рис. 4).

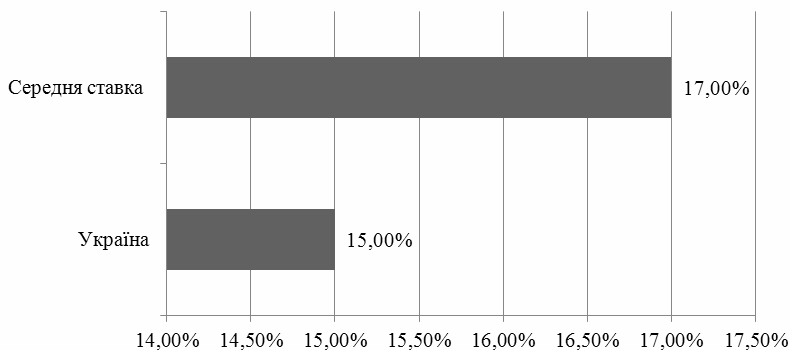

Рис. 4. Порівняння ставки оподаткування роялті в Україні з середньою ставкою, що застосовується в проаналізованих країнах

Згідно з аналізом світового досвіду оподаткування платежів по роялті, ми можемо сказати, що в цілому українська практика такого оподаткування відповідає світовим підходам.

Зазвичай країни світу при оподаткуванні платежів по роялті використовують ті самі підходи, що й використовуються при оподаткуванні дивідендів та процентів, таким чином, всі вищенаведені пропозиції та рекомендації в повній мірі можна з певними коригуваннями застосувати й по відношенню до роялті.

Так само як і у випадку з дивідендами та процентами, слід зазначити що в Україні є певні можливості щодо підвищення ставки оподаткування роялті.

Вартість технічних послуг. Податок у розмірі 15% стягуються з вартості технічних послуг, що сплачуються нерезидентам, якщо інше не передбачено податковими угодами.

Слід зазначити, що Німеччина та Південна Африка не оподатковують такі послуги, в той час як інші країни, проаналізовані нами в другому розділі, оподатковують такий вид послуг за вищими ніж в Україні ставками. Але все ж таки ми пропонуємо зберегти даний вид оподаткування та підвищити ставку оподаткування в разі підвищення ставок на дивіденди, проценти та роялті або ж відповідно залишити все без змін.

Переводи між філіями. Переводи між філіями оподатковуються за ставкою у розмірі 15%, хоча це прямо не передбачено законодавством, власне податкові органи в Україні намагаються области даним податком репатріацію доходів філій вже після оподаткування, якщо інше не передбачено податковими угодами.

Враховуючи той факт, що лише Канада використовує даний вид оподаткування, а всі інші країни, які ми аналізували, не використовують даний податковий інструмент, ми пропонуємо прямо заборонити оподаткування таких переводів на законодавчому рівні задля уникнення будь-яких небажаних непорозумінь між платниками податків та податковою інспекцією.

Україна не має жодних інших податків, пов'язаних з оподаткуванням дивідендів, процентів та роялті, так само як і Німеччина, Японія та Бразилія. Проте, цікавим на нашу думку є досвід Канади та Нової Зеландії, які окрім вищезгаданих видів оподаткування, додатково виокремлюють так звані комісійні виплати за управлінські послуги.

Ми пропонуємо в систему оподаткування України ввести таке

поняття як комісійні платежі за управлінські послуги та оподатковувати їх за аналогією з оподаткуванням дивідендів, процентів та роялті.

Всі вище наведені пропозиції та рекомендації щодо оптимізації систем оподаткування дивідендів, процентів та роялті стосуються своєрідних мікро- задач оптимізації.

Проте, на глобальному рівні оптимізація таких систем має з одного боку забезпечувати вільне переміщення капіталу та дотримання податкових угод, що підписані Україною з метою уникнення подвійного оподаткування, а з іншого боку виключити будь-яку можливість щодо спекулятивного використання таких механізмів з залученням офшорних зон. Саме на цих двох питаннях ми більш детально зупинимось нижче.

Для забезпечення вільного переміщення капіталу та дотримання податкових угод підписаних Україною з метою уникнення подвійного оподаткування, на нашу думку, доцільно використати досвід Європейського Союзу, а саме: директиви щодо оподаткування дивідендів, процентів та роялті.

На даний момент Україною підписано більше, ніж 60 податкових угод в основному про уникнення подвійного оподаткування, але існуюча практика ведення бізнесу в Україні свідчить про те, що наявність таких угод не завжди забезпечує зниження податкових ставок та відповідно уникнення подвійного оподаткування [2].

Навіть якщо відповідними податковими угодами передбачені знижені ставки оподаткування дивідендів, процентів та роялті, а також пов'язаних платежів, або ж такі угоди передбачають функціонування механізму відшкодування сплачених податків, все одно такі механізми ведуть до посилення адміністративного тягаря щодо їх використання.

Така ситуація виникає за рахунок того, що підприємства мають подавати відповідні документи, що підтверджують їх право на використання знижених ставок чи звільнення від оподаткування.

Більше того, оподаткування дивідендів, процентів та роялті, а також пов'язаних платежів, може викликати появу небажаних проблем у підприємств щодо грошових потоків якщо будуть задіяні значні суми коштів, що призведе до виникнення касових розривів та створення перепон для фінансування поточної діяльності підприємств, оскільки, процедури з доведення права на використання знижених ставок чи відшкодування сплачених податків можуть займати багато часу.

Зважаючи на вище наведене, задля оптимізації використання

податкових угод щодо уникнення подвійного оподаткування, як для українських підприємств, так і для іноземних, ми пропонуємо ввести в Україні поняття асоційованого підприємства з відповідним застосуванням ставок за податковими угодами або ж повного звільнення від сплати податків за дивідендами, процентами та роялті.

Одним з головних критеріїв визнання підприємства асоційованим по відношенню до іншого підприємства ми пропонуємо розглядати рівень участі такого підприємства в іншому підприємстві. Якщо підприємство володіє більш ніж 25% іншого підприємства, то останнє по відношенню до першого вважатиметься асоційованим.

Більш того, за аналогією з досвідом ЄС ми також пропонуємо використовувати наступне правило: якщо третя сторона володіє більш ніж 25% в декількох підприємствах, то в разі сплати такими підприємствами дивідендів, процентів або роялті, а також пов'язаних платежів, в рамках їх спільних взаємовідносин, такі платежі також будуть підпадати під дію пільгових ставок або звільнення від оподаткування.

Висновки. Найявна система оподаткування дивідендів, процентів та роялті, що функціонує в Україні, є простою та стандартизованою. Міжнародний досвід свідчить про те, що інші країни мають більш диференційований підхід до такого оподаткування та частіше за все - вищі ставки. Серед основних напрямів удосконалення українських систем оподаткування дивідендів, процентів та роялті ми можемо виокремити наступні:

— створення відповідного інструменту для тимчасового підвищення ставок оподаткування з метою приведення рівня оподаткування до світового;

— застосування диференційованого підходу до оподаткування, тобто використовувати не єдину ставку для оподаткування, а мати набір щонайменше з 3 ставок (наприклад, 0%, 15% та 30%);

— впровадження законодавчої норми щодо підвищеного рівня оподаткування за умови перерахування дивідендів, процентів та роялті в офшорні зони;

— заборону оподаткування переводів між філіями на законодавчому рівні задля уникнення будь-яких небажаних непорозумінь між платниками податків та податковими органами;

— введення в систему оподаткування України поняття комісійних платежів за управлінські послуги та оподатковувати їх за аналогією з оподаткуванням дивідендів, процентів та роялті.

Додатково в рамках системи рекомендацій з оптимізації дивідендів, процентів та роялті, ми пропонуємо використовувати схему забезпечення вільного руху капіталу між материнським та асоційованим підприємством, що дозволить створити в Україні необхідні передумови для вільного переміщення капіталу між країнами, з якими Україна підписала відповідні податкові угоди. А це в свою чергу посилить позиції України в розрізі інвестиційної привабливості, як для іноземних, так і для вітчизняних інвесторів.

Література.

1. Данік Н.В., Довгопол Н.С. Доходи в системі обліково-аналітичного забезпечення підприємств / Н.В. Данік, Н.С. Довгопол // Економічний простір. – 2010. – № 38. - С. 192-199;

2. Дубовик О.Ю. Проблеми усунення подвійного оподаткування в Україні / О.Ю. Дубовик // Вісник соціально-економічних досліджень. - 2009. №35 – С. 190-196;

3. Крикуненко К.В. Основні офшорні юрисдикції світу: критерії оптимального вибору / К.В. Крикуненко // Вісник Донецького Національного Університету. – 2009. – № 2. – С. 347-351;

4. Податковий Кодекс України із змінами та доповненнями від 15.08.2012 р. Режим доступу – <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. – Заголовок з екрану;

5. Покатаєва О.В. Гармонізація податкового законодавства України з законодавством Європейського Союзу / О.В. Покатаєва // Європейські перспективи. – 2011. - № 2. – С. 196-203;

6. EU Directives on Interest, Royalties and Dividends // E&Y International Tax Service. – Switzerland, 2003. – 3 р.;

7. Gregg M. European taxation of dividends, interests and royalties: the impact on third countries investors / M. Gregg // Vilnius law and business college. – Vilnius, 2009. – Vol. 3. - P. 118-140;

8. Interests, Dividends And Royalty on Tax Treaty [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://tax-accounting-finance.blogspot.com/2009/10/interests-dividends-and-royalty-on-tax.html> – Заголовок з екрану.

9. International Tax Highlights 2012 (Germany, Canada, Japan, Brazil, New Zealand, South Africa) // Deloitte Global Services Limited. – 2012;

10. Taxation Of Interest, Dividends And Capital Gains In Cyprus [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.fbscopyrus.com/assets/mainmenu/538/docs/INT%20-%20DIV%20-%20CAP%20GAINS.pdf>. – Заголовок з екрану;

11. Taxation trends in the European Union // Statistical books. – Belgium, 2012. – 274 р.